

Palmebladet

Nr. 2 2009

Medlemsblad for Botanisk hages Venner

URTEHAGEGLEDER

ØKENDE INTERESSE FOR MEDISIN-
KRYDDER- FIBER- NYTTE- GIFT-
FARGE- OG GRØNNSAKPLANTER

NY MUSEUMS-
DIREKTØR
Side 3

VEKSTHUSENE
ENDELIG GJENÅPNET
Side 8

VEKK MED
UØNSKEDE VEKSTER
Side 10

Palmebladet

Medlemsblad for
Botanisk hages Venner

ISSN 1503-4593
Utgave nr 2 i 2009, september
(Nr 14 siden starten i 2003)

Ønsker du bladet tilsendt på
e-post i PDF-format?
Send en e-post til:
medlem@botaniskhagesvenner.no

Redaksjonskomité
Dag Inge Danielsen,
Marit Karlsen og som Botanisk
hages representant
Ane Senstad Guldahl

Stofftips og bidrag sendes:
daginge@botaniskhagesvenner.no

Grafisk Produksjon:
Sigurd Østensen
Trykking: Fladby grafiske
rådgivning AS

Forsidebildet er tatt på Urte-
hagens dag, søndag 30. august
2009, i Korshagen, der hestenes
gamle vanningsstrau fra Tøyen
hovedgård er blitt til fontene.

Palmetegningen
Vignett-tegningen er laget av
Kaarina Aas og viser Christen
Smiths daddelpalme, *Phoenix
canariensis*, fra 1815, som vokste i
Palmehuset til 2000. Bladet har fått
sitt navn til minne om denne.

LEDER

Dag I. Danielsen

Kjære medlem!

Vi har mye å glede oss over. Vi har hatt et høyt aktivitetsnivå hele våren og sommeren. Det er en stor glede å se at Botanisk hage er i konstant utvikling. De gamle veksthusene er nylig gjenåpnet og står fram som perler. Samtidig er planarbeidet for det nye opplevelsveksthuset kommet inn i et spor som ikke levner tvil om at det nå er alvor.

Jeg vil benytte denne anledningen til å takke på det varmeste alle som bidro til å gjøre Vårtreffet 2009 så vellykket. Vårtreffet er viktig fordi det gir Venneforeningen kjærkomne inntekter. Midlene vil bli brukt til nye tiltak og forskjønnelse av hagen – og som oppmuntring til videre innsats. Vi kommer tilbake til dette.

Høsten og vinteren byr også på aktiviteter og muligheter. På Tøyen hovedgård blir det julemarked siste lørdag i november, og i februar blir det årsmøte. Veksthusene, med helt ny evolusjonsutstilling i Palmehuset og Darwinutstilling i Victoriahuset, er der for å glede forfrosne sjeler gjennom hele vinteren.

God lesning!

Med hagevennlig hilsen
Dag Inge Danielsen

WWW. botaniskhagesvenner.no

Venneforenin-
gens logo

*En skjematisk
tegning av
frueskoarten
Cypripedium
ventricosum, som
kom som en gave
fra Manchuria til
Botanisk hage i
1937.*

Botanisk hages Venner | UiO Naturhistorisk museum |
PB 1172 Blindern | 0318 Oslo | www.botaniskhagesvenner.no
Botanisk hages Venner, stiftet i 1986, har som formål å fremme kjenn-
skap til og interesse for Botanisk hage på Tøyen i Oslo, og å styrke og
støtte hagens aktiviteter. Det kan skje gjennom de midler foreningen
skaffer til veie og gjennom medlemmenes aktive innsats for hagen.

HVORFOR BLI MEDLEM?

- Du støtter Botanisk hage gjennom medlemskontingenten og bi-
drar til at hagen kan utvikle seg videre til glede for skoleelever,
studenter, forskere og publikum.
- Du mottar medlemsbladet Palmebladet, med nyheter og informa-
sjon om Botanisk hage, vekstene og aktivitetene der.
- Du får tilbud om å delta på hyggelig årsmøte, spesialomvisninger
og andre arrangementer i hagen eller med tilknytning til hagen.

HVA KOSTER MEDLEMSKAPET? Medlemskontingenten er kr 150
for enkeltmedlemmer og kr 300 for firmaer/organisasjoner.

FORENINGENS STYRE

Dag Inge Danielsen, styreleder og leder redaksjonskomité
daginge@botaniskhagesvenner.no

Anne R. Smedsrud, styremedlem og kasserer
anne@botaniskhagesvenner.no

Bjørge Myklebust, styremedlem og sekretær
bjorge@botaniskhagesvenner.no

Tom Sørbo, styremedlem og materialforvalter tom@sorbo.as
Berit Frydenlund, styremedlem be-fry@online.no

Marit Karlsen, varamedlem og leder Plantegruppa
marit.karlsen@oslo.online.no

Kerstin Trygg, varamedlem

HENVENDELSER

Forespørsler av generell karakter: info@botaniskhagesvenner.no
Inn- og utmelding, adresseendring: medlem@botaniskhagesvenner.no

NY DIREKTØR

NY MUSEUMSDIREKTØR PÅ PLASS I TØYEN HOVEDGÅRD

Professor i geologi Arne Bjørlykke til-
trådte i mai som ny direktør for Natur-
historisk museum.

– *Hvorfor ønsket du deg til Naturhistorisk mu-
seum?*

– Dette er en spennende institusjon, som
har viktige oppgaver i samfunnet og som
står overfor store utfordringer. Den største
utfordringen nå er å få på plass det nye
utstillingsveksthuset. Det blir et flott bygg-
verk, og et løft for hele Tøyenområdet!

– *Så nå kan vi være sikre på at det blir noe av?*

– Pengene til forprosjektet er jo på plass,
og jeg håper at planene skal være klare tid-
lig neste år. Da vil vi også ha en kostnadsa-
nalyse. Så håper og tror jeg at det kommer
bevilgninger til selve prosjektet enten i re-
vidert nasjonalbudsjett i mai 2010 eller i
statsbudsjettet som legges frem i oktober
neste år.

Alt i år er NHM i ferd med å utlyse en
prosjektlederstilling, der hovedoppgaven
blir å planlegge det faglige innholdet i det
nye veksthuset:

– Vi lyser ut stillingen internasjonalt. Det er
en prioritert oppgave å få en ressursperson
på plass forholdsvis raskt. Vi vil ha en som
kan ivareta de botaniske interessene, jobbe
tett opp mot Statsbygg og være sentral gjen-

CV: Født 3. oktober 1943
Utdannet ved NTH og startet sin kar-
riere som forsker ved Norges geologiske
undersøkelser (NGU).
1984 – 1994 var han professor i geologi
på Universitetet i Oslo.
1994 – 2006 adm. dir. for NGU.
Etter det har han bl.a. vært prosjektleder
for konferansen for verdens geologer i
Oslo i 2008. Han har også vært leder
av Forskningsrådets rådgivende komité
for geologi og biologiske fag.

nom hele prosjekterings- og byggefasen.

Det er ikke bare nytt veksthus som står på
Arne Bjørlykkes liste over utfordringer:
– Vi må også få til et stort løft for de eksis-
terende museumsbygningene. De er ikke
lenger funksjonelle. Vi trenger et nytt ma-
gasinbygg, og også nye auditorier og utstil-
lingslokaler. Dette er påpekt av Riksrevi-
sjonen. Vi har dokumentert behovene våre
overfor Kunnskapsdepartementet, så får vi
se hva slags løsning det kan bli på sikt.

Inntil videre får museene benytte magasin-
lokaler på Økern. Det er et tidligere indus-
tribygg, som universitetet har bygget om og
spesialinnredet for formålet, og som tidligere
er tatt i bruk av Kulturhistorisk museum.

– Dette gjør det mulig å begynne å se på
de permanente utstillingene på Tøyen. Vi
slår sammen tre bibliotek til ett, og det
betyr blant annet at vi får frigjort arealer i
Botanisk museum, forteller Bjørlykke.

– Vi håper å få til en rekke forbedringer,
og kommer til å gjøre et skippertak med
utstillingene. Vi vil satse på nye utstillinger
på tvers av faggrensene, for eksempel om
naturmangfold, og disse skal være klare i
løpet av ett eller to år.

– *Hva med selve hagen?*

– Her har det jo skjedd mye. Og det vil
skje en gradvis videreutvikling. Også her
tenker vi etter hvert å integrere fagene
og knytte geologi og botanikk tettere
sammen, forteller Arne Bjørlykke, som er
tredjegerasjons geolog. Han vokste opp
på Norges Landsbrukshøgskole på Ås, der
hans bestefar var professor i geologi – og
leder for NGU. Også faren var geolog og
jobbet på NGU.

– Parken på Ås og Botanisk hage har til
felles at de er noen av landets vakreste
utendørsanlegg, sier Bjørlykke, som sy-
nes det er en stor glede å jobbe på Tøyen
hovedgård og gå gjennom den vakre hagen
daglig.

DID

VÅRENS VAKRESTE!

Tusen takk til alle som møtte opp, kjøpte planter og ellers benyttet seg av våre mange tilbud på Vårtreffet søndag 7. juni 2009. Den rekordhøye oppslutningen sikrer at vi kan vi fortsette å holde et høyt aktivitetsnivå og bidra til videreutviklingen av Botanisk hage. 49 nye medlemmer meldte seg inn denne dagen.

Tusen takk til alle medlemmer og frivillige som gjorde arrangementet mulig! Mange jobbet på dugnad i månedssvis for å dyrke fram planter og på andre måter forberede alt det praktiske for å få Vårtreffet av stabelen.

Hundrevis av besøkende ventet da portene åpnet. De mest populære plantene

ble revet bort i løpet av 10 minutter. Oldemorsstaudene ble en kjempesuksess. Sommerblomstene ble utsolgt. Nyttvekster og stauder hadde rekordomsetning!

Det var blide fjes og fornøyde mennesker å se overalt. Venneforeningens kafé ble godt besøkt, de hjemmebakte bollene var en sikker vinner. De grønne forenin-

gene hadde stor pågang. Mange deltok på omvisningene. Barnefamiliene benyttet naturstien og lyttet til blomsterfortellinger under Fortellertreet. Flere hundre var innom Dagny Tande Lid-utstillingen, som ble åpnet spesielt for dagen. Til og med været var med oss, med passe temperatur for både planter og mennesker, og kun noen få regndråper i løpet av dagen.

Hundrevis av besøkende sto klare da portene åpnet. Samlet omsetning fra plantesalg, kafé m.m. kom opp i over 300.000 kroner!

Over: Travelt for både selgere og kunder – her fra avdelingen for stauder. Vi stilte i år i nye T-skjorter som også var til salgs på vår info-stand.

Ellen Beate Thomsen trolbandt barna med fortellinger av Elsa Beskow under Fortellertreet.

Under: "Bare bittelitt av den skal opp i suppa!" Selgerne av nyttvekster fikk mange spørsmål om stell – og ikke minst om anvendelse.

VI TRENGER FLERE!

Entusiastene i plante-gruppa startet sesongen med planlegging og så-
ing i februar.

Lederne for de tre plantegruppene pluss de faste entusiastene møtte opp. Etter bli-kjent-treffet i slutten av mars var det 20 medlemmer som meldte seg på dugnadslisten og jobbet jevnt og trutt med planteproduksjon opptil flere dager i uken frem til vårtreffet.

Selv om vårtreffet 2009 var en braksuksess både når det gjelder omsetning og besøkstall ser vi flere utfordringer fremover. Våre trofaste kunnskapsrike venner i plantegruppa gjør en fantastisk innsats for å få dette til. Det gjelder både de ansvarlige for de ulike plantegrupper: sommerblomster, stauder og urter og alle andre trofaste hjelpere.

Vi må tilby kundene et bredt basisutvalg samtidig som vi må tenke fornyelse. Utfordringene står i kø: Det gjelder plass-problematikk, sykdom, vanning, vær og vind, og vi må sørge for at plantene er i topp stand til rett tid.

Vi som jobber med dette er amatører, men vi er mer enn normalt planteinteresserte. Dessuten er vi mer en normalt glade i Botanisk hage og opptatt av hagens ve og vel. Ikke minst har vi stor glede av det å jobbe mot et felles mål og vi trives i hverandres selskap.

Utfordringen nå ligger først og fremst på det menneskelige plan. Vi mangler ledere. Inntil 2009 var det én leder for plantegruppa pluss leder og nestleder for hver undergruppe. Denne våren har vi manglet nestledere.

Det betyr veldig stort press på de tre om har ansvar. Vi ønsker veldig at noen der ute kan ta delansvar i prosessen med å produsere planter. Det betyr å være med å bestemme planteutvalg og påvirke prosessen videre. Dessuten å bli bedre kjent med oss plantegruppa. Hvis vi lykkes med dette blir det lettere for de som har tatt ansvar nå å fortsette med den jobben de har mestret nesten over evne.

Marit Karlsen
Leder, plantegruppa

Reidun Hellemsø er en av mange entusiaster som deltar på plantegruppas dugnader.

IMPONERENDE MAGNOLIABLUMSTRING: Magnoliablomstringen i Botanisk hage er et vakkert og imponerende skue som stadfester at våren er godt i gang, og for mange Oslo-borgere er dette et årlig «must» å få med seg. Magnolia er en svært gammel planteslekt, med fossile funn tilbake til kritt-tiden (145-65 mill. år siden). Botanisk hage har mange ulike arter og sorter av magnolia, de fleste av dem vokser i Magnolia-lunden øverst i fjellhagen. Treet på bildet, en snømagnolia Magnolia kobus, sto i full blomst i slutten av april.

Solheim i hagen

Statsråd Erik Solheim var 19. mai i Botanisk hage og delte ut Biomangfoldprisen til Jan Erik Carlsson (t.v.) fra Halden. Prisen gis av Samarbeidsrådet for Biologisk mangfold (SaBiMa). Til høyre på bildet Rune Aanderaa, daglig leder i SaBiMa. Carlsson fikk prisen for sin utrettelige innsats for å bevare sommerfuglarten klippeblåvinge, som finnes bare ved Iddefjorden i Norge.

Darwin og Tøyen

Professor Klaus Høiland (bildet) har flere ganger i løpet av sommeren hatt omvisning i Botanisk hage, der han har trukket frem planter og mekanismer i planteverdenen som interesserte Darwin spesielt – og som bidro til evolusjonslæren. Høiland fortalte også om korrespondansen mellom Darwin og den norske botanikkpioneren Axel Blytt, med tilhold på Tøyen. I det nyåpnede Victoriahuset kan du nå lære mer om Darwin og botanikken.

En tidligere sommervikar deler noen minner fra Botanisk hage på 90-tallet.

For en sommervikar som hadde begrenset erfaring med kjøretøy var møtet med Botanisk hage en fest. Jeg har tidligere nevnt Toroen og Dyret (John Deere). En annen favoritt var en blå liten sak som gikk under navnet Iseki'n. Det var en japansk minitraktor, eller kompakt-tractor. Den så ut som en vanlig traktor som hadde krympet i vask, alle pedaler, knotter, spaker og hjul var i størrelse mini. Det var stas å kjøre Iseki'n. Det var et sus av Legoland og radiobiler over den. Men det var ikke bare jeg som var begeistret.

Jentene som hadde sommerjobb i veksthuset var ofte av det litt frika og skoleflinke slaget, og den lille traktoren falt i smak med sin overkommelige størrelse og milde vesen. En sommer var det spesielt ei jente som alltid la beslag på Iseki'n. Hun kjørte til og fra veksthusene og det gikk veldig sakte, vi kunne lett passere henne med trillebår. Alle visste at den kunne gå fortere, men vi vikarene på friland turte ikke å blande oss inn, det kunne jo virke brautende og mannssjåvinistisk.

At hun brukte ca ett kvarter fra hovedgården til veksthusene er ingen overdrivelse. Hver morgen putret hun av gårde og kom tilbake til lunsj i samme sneglefart. Mot slutten av uka kom temalet på bane. Det var lunsj og stemningen munter da én blant oss ymtet et forsiktig; den går da veldig sakte, den traktoren? Å ja, det synes jeg også, sa den unge damen; merkelig liten traktor som går SÅ sakte. Ja, det går jo nesten dobbelt så fort og gå, sa en annen.

Men hva skal man gjøre med det, lurte den skoleflinke. Du kan jo prøve å gire, var det en som foreslo. Hun så seg forbauset rundt; ja ha – hvordan gjør jeg det? Usikre blikk møttes. Vet du ikke hvordan man girer, spurte én. Nei, jeg vet ikke en gang hva det er, sa hun, som gjerne skulle ha kjørt fortere, men trodde at sånne små traktorer ikke kunne det.

Resten av lunsjen ble kjøretime, og resten av sommeren kjørte hun i både første og andre gir. De to siste ble spart til oss andre. SØ

Endelig åpne igjen

Victoria vannliljen, *Victoria cruziana*, er selvsagt på plass i det nyrestaurerte Victoriahuset. Det er også bananblomster og mye annet eksotisk. (Foto: Dag Inge Danielsen)

Etter 15 måneder med restaureringsarbeider ble de gamle veksthusene igjen åpnet for publikum 28. august.

Victoriahuset fra 1876 og Palmehuset fra 1868 er rehabilitert og restaurert utvendig i samarbeid med Riksantikvaren. Fargen på fasadene er ført tilbake til den opprinnelige gråfargen, og et påbygg på vestsiden av Victoriahuset fra 1930-årene er revet. Innvendig er det også gjort nødvendige restaureringsarbeider og fornyelse av utstillingene.

Victoriahuset har beholdt sitt epifyttrom,

med mange nye og spennende orkideer fra tropiske strøk. I dammen er victoria vannliljen på plass, og det er mange nye planter i bedene rundt. Rommet mot vest har gjennomgått en omfattende rehabilitering. Her er en ny utstilling med planter fra halvtørre områder i østlige og sørlige Afrika under oppbygning.

Publikum vil etter hvert finne eksempler på både ville planter og vanlige nytteplan-

ter i regionen. Naturhistorisk museum har en viss forskningsvirksomhet knyttet til Afrika, og noen av plantene som vises her, er samlet av ansatte ved museet. Andre er mottatt som gave, slik som marulatreet. Dette vokser vilt og brukes til mat og medisiner i flere områder i Afrika.

I Palmehuset har evolusjonsrommet vært gjennom en omfattende rehabilitering og en helt ny utstilling av de grønne land-

plantenes evolusjon er under oppbygning. Utstillingen er åpen for publikum mens oppbygningsarbeidet pågår.

Middelhavsrommet og ørkenrommet er beholdt omtrent som de var. Utvendig er den gamle matklokken kommet tilbake til sin opprinnelige plass.

I forbindelse med Darwin-året 2009 er det åpnet en ny utstilling, «Darwin og botanikken», i inngangspartiet til Victoria-

huset. Her vises Darwins store, men ikke alltid like godt kjente, arbeid med engasjement i botanisk forskning. Eksempler på planter som Darwin dyrket og forsket på, vises inne i selve veksthuset.

Begge veksthusene er fredet av Riksantikvaren. De ble forrige gang renoverert på midten av 1990-tallet.

Begge veksthusene, fra 1868 og 1876, har fått en omfattende utvendig oppussing og er tilbakeført til opprinnelig form og farge. (Foto: Oddmund Fostad)

Grorudgranitt ble brukt i 2009, akkurat som i 1868. Stenen ble slipt i Polen og montert etter de opprinnelige tegningene, etter at tilbygget fra 1930-tallet var fjernet.

Ellen Sjøwall har designet den nye utstillingen om Darwin og botanikken i Victoriahuset.

De nye demonstrasjonsbedene for rødliste- og svartlistearter ble klare i løpet av sommeren. De ble anlagt på vestsiden av Victoriahuset etter at 1930-tallstilbygget ble fjernet. Uønskede svartlistearter i sementrør.

Botaniker Kristina Bjureke informerer en firmagruppe om hvorfor og hvordan russesvalerot bekjempes på Gressholmen. (Foto: Bård Bredesen)

Blomstene til russesvalerot, en problematisk svartlisteart i Indre Oslofjord. (Foto: Kristina Bjureke)

Gartner Silje Løken, Botanisk hage, tester avsviing som bekjempelsesmetode for å bli kvitt uønsket gravbergknapp på Hovedøya. (Foto: Kristina Bjureke)

Gravbergknapp er en hageplante som har spredd seg fra hager og ses som en trussel mot biologisk mangfold. Her viser gartner Silje Løken en av testrutene på Hovedøya i 2008 før bekjempelsen begynte.

Kampen mot problematiske introduserte arter er i full gang!

Arbeidet for å bekjempe introduserte, problematiske arter – svartlistearter – utføres på ulike arenaer: informasjon og omvisninger (elever, lærere, publikum), praktisk innsats, forskning og forsøk med ulike bekjempelsesmetoder. Her følger en kort oversikt over prosjektene der Naturhistorisk museum og Botanisk hage er involvert.

Demonstrasjonsbed for Rødliste- og svartlisteplanter

Formålet med det nye demonstrasjonsbedet i Botanisk hage, ved siden av Victoriahuset, er å øke bevisstheten omkring problematiske og truede arter i Norge. Introduserte arter som lupin, russesvalerot, kanadagullris, kjempespringfrø, parkslirekne og gravbergknapp vokser i svartlistetdelen. De er plantet i sementrør, slik at de ikke skal spre seg vegetativt. Frukten

blir fjernet etter blomstring, for å unngå frøspredning.

I den andre halvdel av bedet demonstreres truede, ville plantearter som er med på Norsk Rødliste. I denne lista er artene oppført i ulike kategorier, fra regionalt utdødde til sårbare. Alle kategorier (nivåer av «truthet») er representert i bedet.

Praktisk bekjempelse

Det praktiske arbeidet med å bekjempe svartlistearter administreres i hovedsak av den enkelte kommune. Friluftsetaten i Oslo har i sommer hatt to – tre personer, som på heltid har fjernet problematiske svartlisteplanter på øyene i Indre Oslofjord og i strandsonene. De kalkrike tørrengene i Oslofjorden huser et meget rikt biologisk mangfold. Myndighetene er opptatt av å

bevare dette og å bekjempe uønskede arter. Jeg har de siste fem årene medvirket i det praktiske arbeidet og bidratt med faglig assistanse og rapportering. I hovedsak har jeg arbeidet med russesvalerot.

Gravbergknapp

Hvert år er det oppstartsmøte og evalueringsmøte om bekjempelse av svartlisteplanter hvor Friluftsetaten, Fylkesmannen og Naturhistorisk museum deltar. Flere arter skal bekjempes. For å fastslå hvilken metode som egner seg best for den enkelte art må ulike metoder prøves ut. Gravbergknapp er blitt plantet ved hytter på mange av øyene. Den trives på de solrike kalkområdene og forviller seg nå raskt inn i enger og naturlig forekommende vegetasjon. Den danner teppe og konkurrerer ut andre

arter. Segmenter av gravbergknapp kan også flyte til andre øyer og holmer uten hyttebebyggelse.

I 2008 bidro Botanisk hage med et prosjekt der vi testet fem ulike metoder for å fjerne gravbergknapp på Hovedøya. I 2009 blir testene evaluert. Resultater, tidsforbruk, kostnad og miljømessige aspekter (bruk av gift) vurderes.

Forvaltningsplan for introduserte arter Svartelista omfatter ikke bare planter, men også introduserte pattedyr, fugler, sopp med mer. Fylkesmannen i Oslo og Akershus har fått i oppdrag av Direktoratet for naturforvaltning å utarbeide en forvaltningsplan for problematiske introduserte arter. Naturhistorisk museum er representert i arbeidsgruppen.

Forum for samarbeid

For å få en dialog mellom grøntanleggssektoren, gartnerier, hageselskap og botanikere har FAGUS (Faglig utviklings-senter for grøntanleggssektoren) startet nettverksbygging og seminarer med tema svartlisteplanter. Vi må øke bevisstheten hos den enkelte hageeier om virkningen av spredning av planter som «rømmer» fra hager. Videre diskuteres hvordan begrensninger i salg og bruk av problematiske arter kan innføres. I denne samarbeidsgruppen er Naturhistorisk museum representert.

Vi i Botanisk hage må ikke kaste stein i glasshus

Botaniske hager og parkanlegg verden over har plantet inn arter fra fremmede himmelstrøk som senere har spredd seg ut i naturen. Den lille tidligblomstrende

vårpengeurten kom til Norge med såfrøblandinger tidlig på 1800-tallet. I 1874 ble den første gang funnet forvillet. Den spredte seg langsomt inntil 1900. Senere har den blitt etablert (naturalisert) i mesteparten av Sør-Norge og langt opp i Nord-Norge. I tørre enger og veiskråninger vokser den tilsynelatende uten å være til hinder for stedegne arter. Den må anses som nokså harmløs. Men det finnes mange andre eksempler på plantearter som har tatt veien ut fra botaniske anlegg og blitt pestplanter som konkurrerer ut den opprinnelige vegetasjonen.

KRISTINA BJUREKE
BOTANIKER, NATURHISTORISK MUSEUM

Ny gårdsplass

I forlengelsen av restaureringen av Tøyen Hovedgård har også gårdsplassen fått en oppgradering. Noe buskvegetasjon i ytterkant av plassen er fjernet, og plassen er blitt mer åpen. Pullerter av norskproduisert eik avgrenser plassen mot asfaltveien som krysser tunet.

Rundt den staselige agnboka er all un-

dervegetasjon fjernet, og treet kommer nå virkelig til sin rett. Som før domineres gårdsplassen av et sirkulært prydbed som nå har fått en ytre ramme av gress. Stålkantersikrer en presis avslutning av bedet mot grusdekket. Tulipaner prydet bedet i vår (bildet), og ble i juni erstattet av sommerblomster. Urner med eksotiske planter fra

veksthusene er plassert ved inngangspartiet til hovedgården. Gamle blomsterbed langsmed husveggene er fjernet, mens det mot endeveggene av sidefløyene er plantet japanske lønnetrær.

Gårdsplassen er oppgradert i samarbeid mellom Teknisk Avdeling og Botanisk hage.

ANNE SENSTAD GULDAHL

Oslooryggen utvides

Som omtalt i forrige nummer av Palmebladet, blir Oslooryggen i år utvidet for å gi plass til flere bestander av truede plantearter. Solblom *Arnica montana*, dvergtistel *Cirsium acaule* og lodnefiol *Viola hirta* er blant artene som skal få plass her.

Anleggsarbeidet startet i midten av august. Nye steinblokker er lagt på plass i forlengelsen av «gamle Oslooryggen», og stien, som tidligere endte ved informasjonsskiltet, er forlenget og koblet på hovedstien ved fjellhagedammen. Påfylling av jord og utplantning pågår når dette skrives, og vil bli fullført i høst.

ANNE SENSTAD GULDAHL
OVERGARTNER, BOTANISK HAGE

Vil du bli guide i hagen?

Lasse Køgel holdt omvisning for guidene i Fjellhagen tidlig i mai 2009.

Våren 2008 gjennomførte vi et guidekurs for medlemmer av venneforeningen.

22 personer gjennomførte kurset, og dermed kunne Botanisk hage virkelig gjøre en gammel drøm, nemlig å tilby gratis omvisninger for publikum i helgene. I tillegg kan grupper bestille omvisninger når som helst i hagens åpningstid, til en pris av 1000 kr for en gruppe på inntil 20 personer. Dette tilbudet har blitt kjempepopulært. Pågangen økte jevnt og trutt gjennom sesongen i fjor, og i år har det tatt helt av! I juni, som er den travleste tiden for omvisninger, hadde vi ofte flere omvisninger på samme dag. Det er tydelig at «noen har snakket sammen» – tilbudet blir stadig bedre kjent, og avtalekalenderen fylles opp. I enkelte perioder i sommer var pågangen så stor at vi hadde

problemer med å finne guider som kunne ta alle gruppene som ønsket en omvisning.

Vi vil derfor gjennomføre et nytt guidekurs vinteren og våren 2010. Kurset vil foregå på kveldstid i februar/mars, med foredrag om de forskjellige avdelingene i hagen, hagens historie, litt om botanikk og økologi, litt om stemmebruk og håndtering av grupper – og andre nyttige temaer. Når hagen begynner å våkne i april/mai, tar vi to eller tre kveldsvandringer i hagen, både for å bli bedre kjent med de viktigste områdene, og som øvelse i guiding. Datoer er ikke fastsatt ennå, men hvis du er interessert i å være med på kurset, er det fint om du melder fra allerede nå. Det gir oss en pekepinn om hvor mange vi kan vente oss. «Gamle» guider kan også delta på enkelte kurskvelder hvis de føler at de har behov for litt repetisjon av enkelte temaer.

Omvisninger sommeren 2009

I alt har nesten 60 grupper bestilt omvis-

ninger i sommer. Flere av disse var så store at de måtte deles i to (eller flere) grupper med hver sin guide. I alt omfattet dette ca 2300 personer! I tillegg har vi hatt åpne omvisninger på 18 søndager (inkl. Vårtrefet). Vanligvis har det vært to guider på plass hver søndag, selv om det ikke alltid har vært behov for det. Antallet deltakere har variert fra 5 til 100. Det er litt vanskelig å beregne hvor mange som har deltatt til sammen, men 400 er et moderat anslag. Minst 2700 besøkende i hagen har dermed fått en stor og positiv opplevelse, takket være venneforeningens guider!

Hvis du har lyst til å bli med i guidegruppa og være med på kurset til våren, kan du ta kontakt med Anne Finnanger (anne.finnanger@nhm.uio.no tlf 971 24 375) eller Dag Inge Danielsen (daginge@botaniskhagesvenner.no).

ANNE FINNANGER, NATURHISTORISK MUSEUM

Støtt oss gjennom Grasrotordningen!

Botanisk hages Venner er registrert i Frivillighetsregisteret og dermed godkjent som såkalt grasrotmottaker hos Norsk Tipping. Når du spiller tipping, lotto, extra eller noe annet, kan du selv bestemme formål for grasrotandelen, som er 5 prosent av totalbeløpet du spiller for.

Mange har allerede registrert seg, og pengene fra Norsk Tippings spillere har allerede begynt å dryppe inn. Hvis du vil at Botanisk hages Venner skal få disponere dine 5 prosent, til glede for Botanisk hage, kan du ordne dette på webisdene til grasrotandelen.no

Skriv «botanisk» i søkefeltet og klikk på foreningens navn når den kommer opp, og ta en utskrift av strekkoden. Du kan også ordne dette via SMS eller hos kommisjonæren.

Hagen en messe verdt

I april deltok Botanisk hages Venner på fellesstanden som Naturhistorisk museum hadde på Hage 09 på Norges Varemesse, Lillestrøm. Vi solgte orkidéer dyrket frem i Botanisk hage og orienterte ellers om foreningens virksomhet. Svært mange ville vite siste nytt om veksthusplanene. På bildet Anne R. Smedsrud, styremedlem og kasserer, en av mange frivillige som bemannet standen.

Hold oss oppdatert!

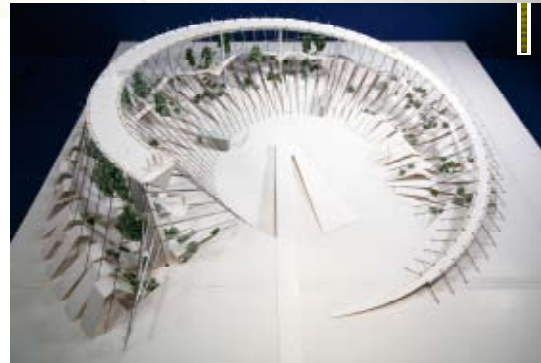
For at vi skal kunne holde deg oppdatert – om arrangementer, årsmøte, guidekurs m.m. – må du som medlem holde oss oppdatert! Send oss beskjed om endret adresse, enten det er gateadressen eller epost-adressen som er endret. E-post sendes medlem@botaniskhagesvenner.no Postadressen vår finner du på side 2.

Opplevelsesveksthuset

REVIDERT MODELL

Optimismen er større enn noen gang. Forprosjektet er godt i gang, og i løpet av 2010 håper Naturhistorisk museum og Statsbygg at de nødvendige midlene kommer på plass over Statsbudsjettet, slik at detaljplanleggingen kan starte. En ny, revidert modell av det nye utstillingsveksthuset er laget av Stein Halvorsen As Sivilarkitekter MNAL. Les mer i intervjuet med Arne Bjørlykke på side 3.

Urtehagens dag

Været var strålende og mange fant veien til Botanisk hage søndag 30. august 2009, da den tradisjonsrike Urtehagens dag ble arrangert. Det var utstilling av grønnsaker og rotfrukter, smaksprøver og demonstrasjoner. Botanisk hages Venner stilte med

informasjonsstand, delte ut prøver på myntete og solte urtebøker. Botaniker Kristina Bjureke hadde omvisning blant fiberplanter og demonstrerte beredning av lin, mens botaniker Klaus Høiland hadde omvisning blant giftplanter.

BYPLANTER

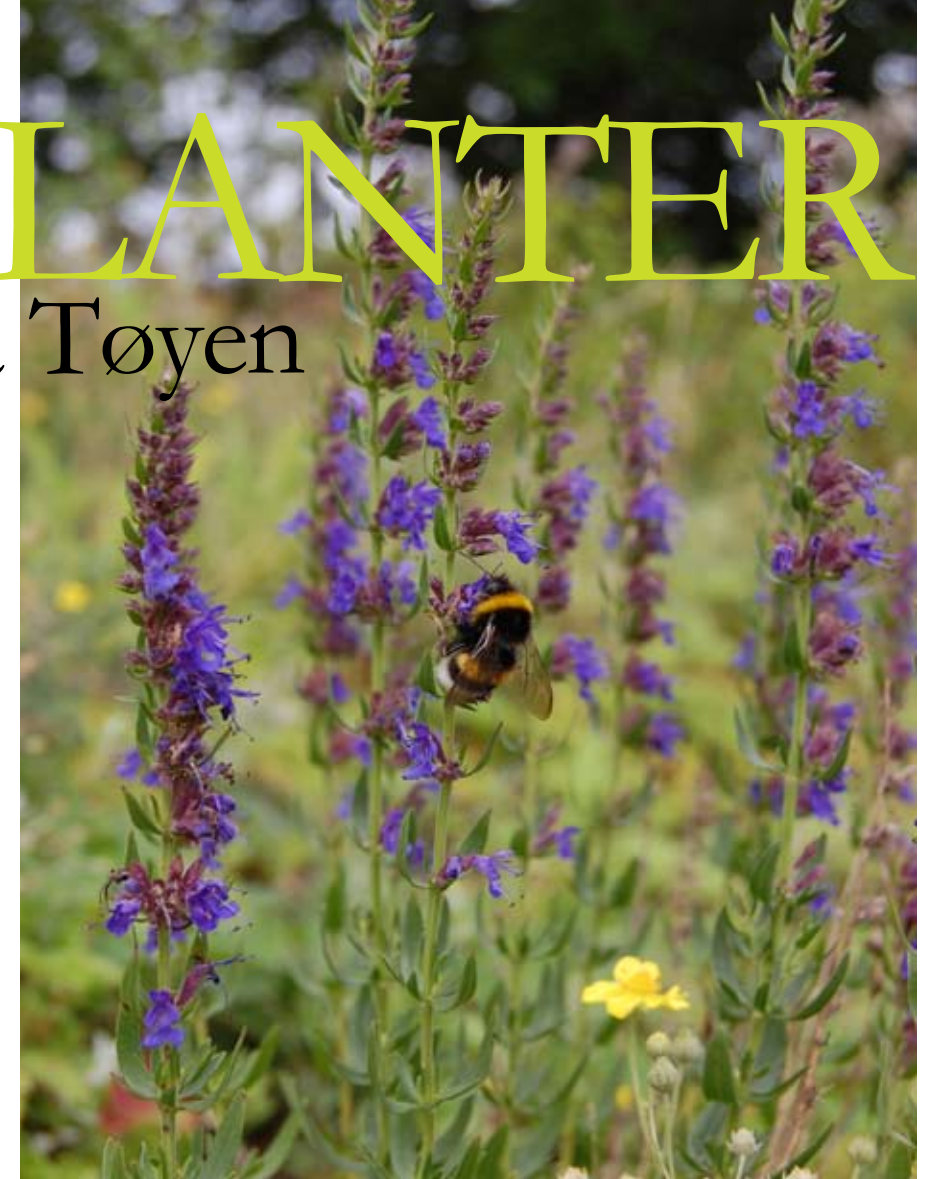
bevares på Tøyen

Langs østveggen av Tøyen Hovedgård er det i år etablert et nytt bed. Som del av Botanisk hages arbeid med bevaring av sjeldne og truede planter dyrkes her et utvalg «byplanter». Disse plantene ble innført til Norge i middelalderen og dyrket som medisin- eller krydderplanter. Gjennom årenes løp spredte de seg i byer og rundt gårdstun, men grunnet asfaltering, utbygging og fravær av aktiv dyrking har mange av dem nå gått sterkt tilbake. Noen av artene er så sjeldne at de er med på den norske rødlista. Til høsten vil bedet langs vestveggen av Hovedgården også plantes til med «byplanter».

Alt frømateriale er samlet inn i Oslo kommune; langs fortauskanter, ved Akershus festning, i en park på Bygdøy, på Store Herbern og ved Tøyen postkontor.

I tillegg har Botanisk hage på oppdrag fra Oslo kommune oppformert 20 individer av hver art. Disse er plantet ut i Ruinparken, eller som mange kaller den: Middelalderparken. Anlegget ligger rett sør for Gamlebyen skole.

KRISTINA BJUREKE

Isop Hyssopus officinalis er en velkjent krydderplante. Den kan ha kommet til Norge alt i middelalderen. De få norske vokseplassene for denne vakre planten er nær tidligere klosteranlegg. (Foto: Kristina Bjureke)

Løvehale Leonurus cardiaca ble innført i middelalderen som medisinplante. I dag har vi få lokaliteter igjen, i byer og på gårdstun. (Foto: Kristina Bjureke)

Giftkjeks Conium maculatum kalles også skarntyde. Den er innført, delvis med korn. (Foto: Per Aas)

AVSENDER: Botanisk hages Venner, UiO Naturhistorisk museum. PB 1172 Blindern, 0318 Oslo

AKTIVITETER I BOTANISK HAGE, HØSTEN 2009		
SEPTEMBER		
Onsdag 16.	Kl. 18	Darwin og hans planter. Omvisning i veksthusene. Ved Kristina Bjureke, NHM. Oppmøte foran Botanisk museum
Søndag 20.	Kl. 13	Himmelens budbringere. Familieforedrag om meteoritter. Tid og sted: Auditoriet, Zoologisk museum. Ved Morten Bilet, forfatter og meteorittsamler.
Onsdag 23.	Kl. 18	En vandring i soppriket mellom trærne i Botanisk hage. I dag vet vi at sopp er mer beslektet med dyr enn med planter. Det ville gledet Darwin! Turleder: professor Klaus Hoiland, Biologisk institutt, UiO. Oppmøte foran Botanisk museum.
Søndag 27.	Kl. 11	Sopptur Østmarksetera til Sarabråten. Frammøte på P-plassen ved Østmarksetera kl. 11.00. Ta med soppkurv, kniv, matpakke og drikke. Ved Anne Molia og Siri Rui, NHM.
	Kl. 13	Menneskets plass i Dyreriket. Hva tenkte mennesker før om seg selv i forhold til andre levende vesener, og hva vet vi om spørsmålet i dag? Auditoriet, Zoologisk museum Legg til i kalender Ved Torfinn Ørmen.
OKTOBER		
Søndag 4.	Kl. 13	En reise i Darwins fotspor. Auditoriet, Zoologisk museum. Biologene fra «Darwinekspedisjonen» (kjent fra Schrødingers katt og Newton på NRK) forteller om sine opplevelser på reisen i Darwins fotspor i Sør-Amerika og på Galapagos. Ved Kjetil L. Voje, Tore O. Elgvin og Jens Ådne R. Haga
Søndag 11.	12–15	Insektsøndag Bli kjent med insektenes utrolige mangfold av former og farger. Opplegg for store og små. Auditoriet, Zoologisk museum. Ved Geir E. Søli og Norsk Entomologisk Forening, Lars Ove Hansen, Karsten Sund, Leif Aarvik.
Søndag 18.	Kl. 13	Sjeldne mineraler, meteoritter og edelsteiner. De flotteste og mest verdifulle mineralene og meteorittene på Geologisk museum er nå utstilt i nye montre. Geologisk museum. Ved førsteamanuensis Rune Selbekk, NHM.
Søndag 25.	11-15	Den store gresskardagen. Lykteverksted for barn, det nærmer seg Halloween! Gårdsplassen ved Tøyen hovedgård.
NOVEMBER		
Søndag 1.	Kl. 13	Blant inuit og isbjørn på Grønland. Øystein Wiig.
Søndag 8.	Kl. 13	Dinosøndag. Aktiviteter for store og små. Ved Jørn Hurum m. fl.
Søndag 15.	Kl. 13	Hvor hopper haren? Om GIS, kartsystemet som er et populært dataverktøy for biologer. Auditoriet, Zoologisk museum Ved Vegar Bakkestuen, NHM.
Søndag 22.	Kl. 13	«Darwin, Gud og politikken». Vi markerer 150-årsjubileet for utgivelsen av «Artenes opprinnelse» 24. november 1859. Thomas Hylland Eriksen.
Lørdag 28.	11–17	Julemarked på Tøyen hovedgård. Her blir det husflid, hjemmebakst og kvalitetsprodukter av mange slag å få kjøpt. For påmelding, kontakt Ellen Beate Thomsen, e.b.thomsen@nhm.uio.no eller på tlf 95182339. Arrangør er Botanisk hages Venner.
	Kl. 13	Julens planter. Oppmøte i Palmehuset, Botanisk hage. Hva er egentlig kanel og hvor kommer julestjernene fra? Planter og produkter fra Tropene i norsk juletradisjon. Omvisning i veksthusene. Ved professor Brita Stedje, NHM.

Hørt i hagen

I denne spalten snakker vi med tilfeldig besøkende og spør hvorfor de legger turen til Botanisk hage.

Are Hundstuen og **Samira Jamouchi** bor i Gamlebyen. Vi traff dem i Urtehagen en augustettermiddag. – Vi kommer hit fire – fem ganger i året, mest om sommeren. Vi besøker gjerne hagen oftere, for det er så stille og behagelig her, sier Are. – Det er fint med variasjonen. Vi ser mange spennende planter som vi ikke ser andre steder, sier Samira.

Ingunn Skjelfoss

flyttet i sommer fra Østfold til Kampen. Hun hadde ikke vært i Botanisk hage på mange år da vi traff henne i Fjellhagen.

– Jeg vil gjøre meg litt kjent her fordi jeg begynner som klasselærer for fjerde klasse, og da vil jeg gjerne ta med klassen hit. Det er jo et utrolig fint anlegg, og enda flottere enn det jeg kunne huske, sier Ingunn.

– Oldemors hage likte jeg veldig godt, og også Urtehagen. Men er det noe som skal fremheves, så er det helheten. Alt i alt er dette et fantastisk anlegg, virkelig en perle!

To turister fra Polen hadde lagt inn et besøk i Fjellhagen i sitt toukers Osloopphold. For **Ewelina Wojciechowska** var det første besøk i Norge, mens **Arek Malinowski** hadde vært i Oslo før. Begge var i Botanisk hage for første gang. – Vi har venner som fortalte om hvor fint det er her, derfor kom vi hit, sier Arek.

– Det er jo så mange vakre blomster her, jeg liker å fotografere dem, sier Ewelina begeistret. – Dessuten er det et stort pluss at det er gratis her.